

ADHD v sukních

Téměř v každé třídě základní i mateřské školy se setkáváme s dětmi – většinou chlapci, které pro jejich hyperaktivitu a impulzivitu nelze přehlédnout. Rodiče a učitelé bojují s jejich neklidem. Když se ADHD objeví u dívky, bojuje se svým neklidem většinou ona sama. U dívek má totiž tato porucha většinou jinou podobu.

Demonstruje se častěji právě poruchami pozornosti, kognitivními deficity, potížemi s rozhodováním, sociální komunikací a oslabenou volní složkou. Projevy hyperaktivity nebývají tak časté jako u chlapců. Velké množství dívek s ADHD (uvádí se 50–70 %) tedy nebývá správně diagnostikováno. Mnohdy se o jejich potížích nikdo nedozví a ony zůstávají se svými trápeními samy. Rodiče a učitelé z nich často mají zvláštní pocit, něco se jim na nich „nezdá“, ale nedokážou přesně popsat a rozpoznat, co. Dívky tedy žijí se svými potížemi dál. V průběhu dospívání a dospělosti se u nich mohou objevovat další přidružené problémy. Tato děvčata se tedy ocitají v začarovaném kruhu nezdařených pokusů, neúspěchu, nepřijetí od okolí i od sebe sama. Dívky, u kterých se projevuje forma ADHD s převahou hyperaktivity a impulzivity bývají zase velmi negativně hodnoceny jak vrstevníky, tak dospělými – u chlapců je jistá míra zlobení obecně očekávána. Když se ale

takové chování objeví u dívky, je to sociálně nepřipustné.

ADHD se tak promítá do celého života děvčat a žen. Včasné rozpoznání a správný přístup pomůže předejít vzniku přidružených potíží nebo je alespoň zmírnit (poruchy příjmu potravy, rizikové sexuální chování, zneužívání návykových látek, deprese, potíže v zaměstnání a partnerském životě). Podívejme se tedy na to, jak se projevuje ADHD u děvčat od předškolního a školního věku, zaměříme se na jejich prožitky a potřeby.

Jak už bylo uvedeno, ADHD u dívek má svá specifika. K. Nadeau a P. Quinn (2006) dělí dívky s ADHD do čtyř skupin:

1. TYP – Výborné studentky se skrytými problémy. ADHD u těchto dívek je velmi obtížné identifikovat. Bývají vysoce inteligentní, se stimulujícím rodinným zázemím. Jsou

velmi zaměřené na výkon a svou snaživost a píli zakrývají své potíže se soustředěním, plánováním a organizováním práce, studia i života. Jejich potíže se začínají projevovat až ve vyšších ročních, kde z důvodu velkého množství učiva přestávají zvládat nároky. Reagují na to depresemi, úzkostí, sociální izolací.

2. TYP – Zasněné dívky.

Tyto dívky své potíže s pozorností demonstrují denním sněním, úniky do fantazie. Mají potíže s dokončováním úkolů, často zapomínají, pracují velmi pomalu, nedokážou být při řešení úkolů flexibilní.

3. TYP – Uповidané dívky. Tyto dívky se projevují velkou upovídaností, intenzivně vyhledávají sociální vztahy, nedokážou je ale udržovat. Mají potíže rozlišovat emoce druhých lidí, orientovat se v jejich chování. Dělá jim potíže naslouchat, často skáčou ostatním do řeči. Mají potíže s předvídaním chování druhých a také jejich chování je často nepředvídatelné, velmi emotivní. Bývají snadno podrážděné. Často se u nich střídají nálady. Mají potíže s plánováním a stanovováním cílů. Svě potíže často kompenzují rizikových chování (alkohol, drogy, kouření, rizikové sexuální chování apod.).

4. TYP – Dívky, které se chovají hrubě. Tyto dívky splňují diagnostická kritéria pro ADHD u chlapců. Je pro ně typická hyperaktivita, impulzivita. Často i hrubé a agresivní chování. Potíže s chováním, nezodpovědnost, nedochvilnost apod.

První dva typy mají blízko ke kategorii ADHD – s převahou poruch pozornosti. Třetí typ se blíží ADHD – kombinovaný typ a čtvrtý ADHD – s převahou hyperaktivity a impulzivity. Je však třeba dbát na výše popsaná dívčí specifika.

Čeho si všimát aneb Screening ve školce a školních lavicích

Učitelky v MŠ i ZŠ a vychovatelky v družině prožívají s dětmi velkou část dne, vidí je při hře, práci, komunikaci s vrstevníky. Jejich pozorování je pro to pro stanovení diagnózy a plánování postupu práce velmi důležité. Všimát by si měly samozřejmě typických příznaků ADHD (podle věku jsou přehledně rozeepsané např. na webu www.adehade.cz). Příznaky specifické pro dívky zahrnuje následující dotazník autorek P. Quinn, K. Nadeau, sloužící pro screening ADHD u dívek školního věku. Přestože jsou podobné projevy u dětí poměrně běžné, u dětí s ADHD bývá toto chování dlouhodobé a stále

a výrazně ovlivňuje školní výkonnost i sociální vztahy. Pokud u dívky sledujeme popisované chování, měli bychom situaci probrat s rodiči a doporučit návštěvu u odborníka (psycholog, psychiatr, neurolog).

1. I když se snaží soustředit, nejde jí to.
2. Často zapomíná a ztrácí různé věci.
3. Je pro ni těžké dokončit rozdělanou práci.
4. Na jejím stole bývá často nepořádek.
5. Někdy se jí zdá, že není v ničem dobrá, podceňuje se.
6. Chodí často pozdě.
7. Často bývá smutná i bez konkrétního důvodu.
8. Málo se snaží.
9. Chová se jinak než ostatní děvčata.
10. Snadno se jí pokazí nálada

Uvedené body je většinou možné sledovat u děvčat s ADHD už od předškolního věku.

Dívka s ADHD mezi ostatními

Pro dívku s ADHD může být velmi náročné zařadit se do kolektivu vrstevníků. Symptomy ADHD se více shodují se sociálně stereotypními představami o chování chlapců. Od chlapců se nečekává, že budou tíši a klidní. Nikoho nepřekvapí, když jsou chlapci hluční, hrubí a méně slušní. Některé výzkumy dokonce prokázaly, že chlapci s AD/HD jsou svými vrstevníky přijímáni právě kvůli projevům ADHD. Mladá dáma má být klidná, ovládat se, přizpůsobovat se ostatním, naplňovat očekávání a být milá a slušná. Pokud dívka tato očekávání nenaplní, bývá kritizována rodiči, učiteli i vrstevníky a už v raném věku začíná být se sebou nespokojená. Pro děti s ADHD bývá náročné zorientovat se v sociálních situacích a adekvátně na situaci reagovat. I v případě, že se u nich nevyskytují projevy hyperaktivity či impulzivity, může být u nich nápadné a být nemají pořádek ve věcech, působí, že jsou myšlenkami jinde, nebývají dostatečně sociálně citlivé, mají potíže s plánováním, dodržováním slibů, dokončování úkolů... Toto vše jim může situaci v kolektivu komplikovat. Je tedy třeba situaci včas podchytnout a pracovat jak s dívkou samotnou, tak i s třídním kolektivem.

Podle P. Quinn a K. Nadeau dívka s ADHD může často prožívat:

- pocity nepřijetí
- obavy, že nebudou tak dobré jako ostatní
- strach, že se na ně učitelé budou zlobit
- pocity trapnosti před vrstevníky
- každodenní snášení kritiky

Dlouhodobé potíže se výrazně promítají do kvality života dívky a mohou vést k přidruženým problémům, jako je např. zvýšená

úzkost, nejistota, sebepoškození, psychosomatická onemocnění. V pozdějším věku také zneužívání návykových látek, poruchy příjmu potravy, deprese, rizikové sexuální chování atd.

Co usnadňuje dívkám s ADHD život (nejen) ve škole a ve školce?

Důležité je respektování základních doporučení pro práci s dětmi s ADHD, které jsou dostupné v mnoha publikacích. Čím lepší je spolupráce školy, rodiny, poradenského pracoviště a dalších odborníků, tím je prognóza lepší.

Citlivé naslouchání jejím pocitům a potřebám – ADHD může dívkám i jejich okolí velmi ztěžovat život. Je ale pozitivní, že mnoho potíží lze ovlivnit a minimalizovat. Prvním krokem je udělat si čas na povídání s dívkou, naslouchat jejím potížím a prožitkům. Čím dříve dívka dostane pomoc a podporu, kterou potřebuje, tím vyšší je šance na to, že se společně dokážete přenést přes všechny potíže, že bude prožívat spokojený život a že dokáže naplnit svůj potenciál.

–Velmi důležitá je práce se třídním kolektivem. Je třeba si uvědomit, že komunikace s dítětem s ADHD může být náročná i pro dospělého. Proto mohou být reakce spolužáků na chování dítěte s ADHD pochopitelné. Je tedy potřeba dětem prostřednictvím dlouhodobé práce pomoci. S problematikou ADHD je průběžně nenásilně a přiměřeně věku seznamovat. Je důležité nebát se o ADHD u dívky mluvit. Protože bývá obecně považována za typicky chlapečský problém, bývá často rodiči dívky tato diagnóza odmítána. Ve spolupráci s rodiči a poradenskými pracovníky objasnění ADHD přiměřeně věku – možné využití příběhů, obrázky. Je důležité při vysvětlování potíží dbát na to, že je třeba představit dívce ADHD konstruktivně a s důrazem na pozitivní, která může ADHD přinést – u malých dětí vůbec název ADHD nemusíme používat. Když jí na prvním stupni ZŠ citlivě vysvětlíte, jak ADHD ovlivňuje její školní práci a budete společně pracovat na tom, aby se její potíže snížily, můžete tak předejít rozvoji negativního sebeobrazu.

Je účinnější dívkou i její rodinu vést k tomu, aby se všichni naučili pracovat se „svým – jejich ADHD“, než aby proti němu bojovali. Důležité je též hledat a vyzdvihovat pozitivní. Dívky s ADHD často potřebují „doplnit citovou nádrž“. Hledat a podporovat činnosti, ve kterých by dívka byla úspěšná, je též velmi podstatné. Dívka potřebuje nabytí přesvědčení, že má ve školce nebo ve škole své místo a je potřebná pro ostatní. Pomocí k tomu může i vhodně zvolená volnočasová činnost.

Je třeba vést dívku k tomu, aby ona sama uměla vidět své pozitivní stránky. Dětský psycholog Prof. Zdeněk Matějček často uvádí, že je třeba uzpůsobit prostředí a situace tak, aby v nich dítě mohlo být úspěšné. I když je to velmi složité a náročné, je to často klíč k dětem s podobnými potížemi. Jakmile dítě pocítí, že je úspěšné a užitečné, získá sílu i chuť na další pokroky. Důležitá je motivace dívky prostřednictvím prožitku – smyslového, pohybového... a hry. Časté poskytování citlivé zpětné vazby – zaměřujeme se na pozitiva – mluvíme s dívkou o tom, co udělala nebo měla udělat a ne neudělala, neměla udělat... Nápomocně pro školní práci mohou být přehledné kalendáře, diáře. Je však potřeba dlouhodobého vedení dívky k tomu, aby se naučila využívat a mohly jí pomáhat. Inspirativní pro školní děti a dospívající může být program „Scoach“ – www.scoach.com. V USA jsou důkladně propracované systémy podpory plánování a coachingu dívek a žen s ADHD. Může být přínosné se jimi inspirovat.

Přestože děti s ADHD musejí v životě překonávat velké množství překážek a řeší spoustu potíží, je dobré podívat se také na jejich pozitivní stránky. Tara MC Gullcutty (www.livingwithadd.com) vyzdvihuje u lidí s ADHD jejich originalitu, aktivitu, bezprostřednost, intuici, nadšení, odolávání předsudkům. Doporučuje tyto jejich klady dále rozvíjet, stavět na nich.

Nechme se tedy dětmi inspirovat a učme se od nich, prozkoumávejme s nimi svět z různých úhlů pohledu.

Mgr. Dana Tvrdochová

Dítě s ADHD a ADD doma i ve škole

Zase nemá domácí úkol? Zase nedává pozor a ruší? Rodiče a učitelé dětí s poruchami pozornosti a hyperaktivitou zkoušejí často první poslední, střídají odměny a tresty, ale máloco zabere. Jednou z cest je dovést děti s ADHD a ADD k tomu, aby se naučily samy si zorganizovat své věci i to, co dělají. Podle autorky na děti s ADHD a ADD platí zábava spojená s individuálním přístupem, pravidly, jednoduchostí a plánováním času. Všechno, co děti učíme, bychom jim podle ní měli nejprve předvést, pak na tom s nimi spolupracovat, poté dohlížet na to, jak to zkoušejí udělat samy, nechat je práci provést samostatně a nakonec kontrolovat, jak se jim to povedlo. Kniha je plná praktických tipů, které pomohou zvládnout výzvy, již představuje ADHD a ADD. Knihu napsala Cheryl R. Carter a k dostání je na obchod.portal.cz.